

Ethics



4. ÜNİTE

ETİK

*AHLAK
FELSEFESİ*

mehmetcengiz@live.com

Erdem bilgidir, Kimse bile bile kötülük etmez.

Socrates



AHLAK-ETİK

Ahlak, kelime olarak huy, karakter gibi anlamlara gelmesine rağmen yaygın olarak kullanımı Latince kökenli **moral** kelimesidir. Bununla birlikte ahlak, insanların toplum içindeki eylemlerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla kabul edilen ilkeler bütünüdür.

Ahlak ve ahlak felsefesi(etik), genellikle aynı anlamda kullanılmasına rağmen birbirlerinden farklı kavramlardır.

► **Etik (Ahlak felsefesi)**, ahlakı felsefi açıdan inceleyen ve açıklayan bir düşünce sistemidir. Ahlakın ne olduğunu, ahlaki eylemin nasıl oluştuğunu, insan eylemlerinin dayandıkları temelleri, iyi ve kötü eylemlerin nedenini inceler. Ahlak felsefesi ahlak üzerine sistemli bir şekilde düşünme, soruşturma, ahlaki hayata dair bir araştırma ve tartışma olarak tanımlanabilir.

Kısaca ahlak iyi ve kötü eylemlerin pratikteki değeri, ahlak felsefesi ise iyi ve kötü eylemin teorisi şeklinde tanımlanır.

AHLAK-ETİK

Ahlak, kelime olarak huy, karakter gibi anlamlara gelmesine rağmen yaygın olarak kullanımı Latince kökenli **moral** kelimesidir. Bununla birlikte ahlak, insanların toplum içindeki eylemlerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla kabul edilen ilkeler bütünüdür.

Ahlak ve ahlak felsefesi(etik), genellikle aynı anlamda kullanılmasına rağmen birbirlerinden farklı kavramlardır.

► **Etik (Ahlak felsefesi)**, ahlakı felsefi açıdan inceleyen ve açıklayan bir düşünce sistemidir. Ahlakın ne olduğunu, ahlaki eylemin nasıl oluştuğunu, insan eylemlerinin dayandıkları temelleri, iyi ve kötü eylemlerin nedenini inceler. Ahlak felsefesi ahlak üzerine sistemli bir şekilde düşünme, soruşturma, ahlaki hayata dair bir araştırma ve tartışma olarak tanımlanabilir.

Kısaca ahlak iyi ve kötü eylemlerin pratikteki değeri, ahlak felsefesi ise iyi ve kötü eylemin teorisi şeklinde tanımlanır.

1) Ahlak Felsefesinin Temel Soruları

- ▶ Ahlakı eylemin amacı nedir?
- ▶ insan ahlaki eylemde bulunurken özgür müdür?
- ▶ İnsan doğası, ahlaklı olmaya uygun mudur?
- ▶ Kişi vicdanı karşısında evrensel ahlak yasası var mıdır?
- ▶ Ahlak yargılarımızın niteliği nedir?
- ▶ Ahlakı eylemlerimizde doğaya, insana ve kendimize karşı neden sorumlu olmayız?
- ▶ iyi, kötü, vicdan ve erdem gibi kavramlar ne anlama gelir?

YGS-2010

- ▶ İnsan merak eden varlıktır. Kendini, insanı, doğayı, evreni, toplumu... Felsefe, en temeldeki bu şeyleri akıl yoluyla anlama arayışıdır. Bunları sorgulamak amacıyla çeşitli sorular ortaya atar. Bir şey gerçekten bilinebilir mi? Eğer bilinebilirse neler bilinebilir? Bilinenlerin bilindiğinden nasıl emin olunabilir? Buna benzer felsefi sorular felsefenin odağını oluşturur.
- ▶ **Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisinin felsefi soru niteliğinde olduğu söylenebilir?**
- ▶ A) Demokratik yasaların özellikleri nelerdir?
- ▶ B) Yer çekimi kuvveti cisimleri nasıl etkiler?
- ▶ C) Toplumsal normların amacı nedir?
- ▶ D) Niçin ahlaklı olmalıyım?
- ▶ E) Atlar ayakta mı uyur?

YGS-2010

- ▶ İnsan merak eden varlıktır. Kendini, insanı, doğayı, evreni, toplumu... Felsefe, en temeldeki bu şeyleri akıl yoluyla anlama arayışıdır. Bunları sorgulamak amacıyla çeşitli sorular ortaya atar. Bir şey gerçekten bilinebilir mi? Eğer bilinebilirse neler bilinebilir? Bilinenlerin bilindiğinden nasıl emin olunabilir? Buna benzer felsefi sorular felsefenin odağını oluşturur.
- ▶ **Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisinin felsefi soru niteliğinde olduğu söylenebilir?**
- ▶ A) Demokratik yasaların özellikleri nelerdir?
- ▶ B) Yer çekimi kuvveti cisimleri nasıl etkiler?
- ▶ C) Toplumsal normların amacı nedir?
- ▶ **D) Niçin ahlaklı olmalıyım?**
- ▶ E) Atlar ayakta mı uyur?

AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

ETİĞİN TEMEL KAVRAMLARI

İyi Görece iyi (ör:yağmurun yağması)

- Ekin eken çiftçi için iyi,
- Kuruması için çömlleklerini güneşe bırakan çömllekçi için kötü.

Kötü

Özgürlük

Sorumluluk

Erdem (fazilet)

Vicdan (sağduyu)

Ödev

Ahlaki norm

Ahlaki değer

Ahlaki yargı

Ahlaki yasa

Ahlaki karar

Ahlaki eylem

(Kimler yaptıkları eylemlerden dolayı sorumlu tutulmazlar?)

ÖRNEK:Derse geç gelen öğrencinin öğretmene gerekçeyi belirtirken doğruyu söylemesi "**İYİ**", yalan söylemesi "**KÖTÜ**", bu davranışlardan birini seçmesi "**ÖZGÜRLÜK**", Doğru söylemeyi seçmesi "**ERDEM**" dir.

(1998 - ÖYS)

- ▶ Etiğin açıklamaya çalıştığı temel kavramlar aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?
 - A)İyi - kötü
 - B)Varlık - hiçlik
 - C)Doğru bilgi - yanlış bilgi
 - D)Gerçek - gerçek dışı
 - E)Bilinen - bilinmeyen

(1998 - ÖYS)

- Etiğin açıklamaya çalıştığı temel kavramlar aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

A)İyi - kötü

B)Varlık - hiçlik

C)Doğru bilgi - yanlış bilgi

D)Gerçek - gerçek dışı

E)Bilinen - bilinmeyen

(1999 - ÖSS)

- Vicdan, insanın kendi davranışlarının ahlâkça değerli olup olmadığına karar vermesine yardımcı olan bir hakemdir. Bu yeti sayesinde insan, yapip ettiklerinin toplumda var olan değerlere uygunluğu açısından yargıya varır.

Bu görüşe göre, vicdan aşağıdakilerden hangisi konusunda yargıya varılmasına yardımcı olur?

- A) Doğal veya doğaüstü olay
- B) Güzel veya çirkin nesne
- C) Doğru veya yanlış bilgi
- D) İyi veya kötü eylem
- E) Basit veya karmaşık görüş

(1999 - ÖSS)

- Vicdan, insanın kendi davranışlarının ahlâkça değerli olup olmadığına karar vermesine yardımcı olan bir hakemdir. Bu yeti sayesinde insan, yapip ettiklerinin toplumda var olan değerlere uygunluğu açısından yargıya varır.

Bu görüşe göre, vicdan aşağıdakilerden hangisi konusunda yargıya varılmasına yardımcı olur?

- A) Doğal veya doğaüstü olay
- B) Güzel veya çirkin nesne
- C) Doğru veya yanlış bilgi
- D) İyi veya kötü eylem**
- E) Basit veya karmaşık görüş

(YGS-2011)

► Nasrettin Hoca bir gün oğluyla birlikte Őehre gitmek üzere yola çıkar. Őehre birçok köyün içinden geçilerek gidilmektedir. Hoca eŐeđin üzerinde, oğlu da yürüyerek onu takip eder. İlk köyden geçerken köylüler “Koskoca adam eŐeđe binmiŐ, küçücük çocuğu yürütmeye utanmıyor!” diye kınarlar. Sonraki köyden geçerken Hoca yürür, oğlu da eŐeđin üzerindedir. Oradaki köylüler de “Görüyor musun saygısız çocuğu, koca adamı yürütüyor.” derler. Üçüncü köyde Hoca ve çocuk eŐeđe birlikte biner, bu kez de eŐeđe acımıyorlar diye suçlanırlar. Dördüncü köyde çocuk da Hoca da yürür, kınanmaktan nasiplerini alırlar. BeŐinci köyde Hoca ve oğlu eŐeđi birlikte taşımalarına karşı kınanma durumu değişmez.

► Bu parça ahlak felsefesinin temel problemlerinden hangisinin soruŐturulmasında örnek verilebilir?

A. Ahlakta her zaman iyi niyet yeterli midir?

B. Tüm davranışlar ahlakla mı ilgilidir?

C. Bireylerin vicdanlı olmasının, ahlaki eylemde iŐlevi nedir?

D. Mutlak iyiye ulaşmak mümkün müdür?

E. Akılla erdem arasında nasıl bir iliŐki vardır?

(YGS-2011)

► Nasrettin Hoca bir gün oğluyla birlikte Őehre gitmek üzere yola çıkar. Őehre birçok köyün içinden geçilerek gidilmektedir. Hoca eŐeđin üzerinde, oğlu da yürüyerek onu takip eder. İlk köyden geçerken köylüler “Koskoca adam eŐeđe binmiŐ, küçücük çocuğu yürütmeye utanmıyor!” diye kınarlar. Sonraki köyden geçerken Hoca yürür, oğlu da eŐeđin üzerindedir. Oradaki köylüler de “Görüyor musun saygısız çocuğu, koca adamı yürütüyor.” derler. Üçüncü köyde Hoca ve çocuk eŐeđe birlikte biner, bu kez de eŐeđe acımıyorlar diye suçlanırlar. Dördüncü köyde çocuk da Hoca da yürür, kınanmaktan nasiplerini alırlar. BeŐinci köyde Hoca ve oğlu eŐeđi birlikte taşımalarına karşı kınanma durumu değişmez.

► Bu parça ahlak felsefesinin temel problemlerinden hangisinin soruŐturulmasında örnek verilebilir?

A. Ahlakta her zaman iyi niyet yeterli midir?

B. Tüm davranışlar ahlakla mı ilgilidir?

C. Bireylerin vicdanlı olmasının, ahlaki eylemde iŐlevi nedir?

D. **Mutlak iyiye ulaşmak mümkün müdür?**

E. Akılla erdem arasında nasıl bir iliŐki vardır?

Yanlış ve Değerler

On bir yaşındaydı ve ne zaman eline bir fırsat geçse hemen evlerinin yakınındaki göle balığa giderdi. Levrek avı yasağının kalkmasından bir gün önce, babasıyla akşamın ilk saatlerinde küçük güneş balıklarından yakaladı. Sonra oltasına yem takıp, oltayı fırlatma talimi yaptı. Günbatımında yem suya değdiği zaman suda altın haleler oluşturdu, daha sonra gölün üzerinden ay doğmuştu. Oltasının hızla çekildiğini hissedince, oltaya büyük bir balık geldiğini anladı. Babası oğlunun balığı çekişini hayranlıkla izledi.

Çocuk sonunda yorgun düşen balığı sudan çıkardı. O güne kadar gördüğü en büyük balıktı, bir levrek; ama av yasağının kalkmasına sadece saatler kalmıştı. Baba-oğul güzelim balığa baktılar, pulları ay ışığında ışıltılı parlıyordu. Babası bir kibrit yakıp saatine baktı. Saat on olmuştu. Av yasağının bitmesine daha iki saat vardı. Önce balığa, sonra oğluna baktı.

- Suya geri bırakman gerekiyor, oğlum, dedi.
- Baba, diye itiraz etti çocuk ağlamaklı bir sesle.
- Başka balıklar da var, dedi babası.
- Ama hiçbiri bunun kadar büyük değil, dedi çocuk.

Göle şöyle bir göz attı. Gölde hiçbir balıkçı teknesi yoktu. Bir de babasına baktı bu kez. Ne kendilerini ne de yakaladıkları levreği kimsenin görmediğinden emindi. Ancak babasının sesinden bu konuda hiçbir ödün vermeyeceğini de anlamıştı. Oltanın ucunu balığın ağızından çekti ve balığı gölün karanlık sularına bıraktı. Balık suya düşer düşmez, şöyle bir çırpındı ve gözden kayboldu. Çocuk bir daha bu kadar büyük bir balık tutamayacağından emindi. Bu olay bundan tam otuz dört yıl önce oldu. Çocuk haklıydı. Bir daha o kadar büyük bir balık tutamadı. Ne zaman değerler konusunda bir ikilem yaşasa hep o büyük balık gözünün önüne gelirdi. Babasından öğrendiği gibi değerler, doğru ile yanlışın ne olduğu konusunda bize yol gösterirler. Doğru olanı yapma kararı belleklerimizdeki canlılığını hiçbir zaman yitirmez. Fırsatlardan yararlanmak değil, doğru olanı yapmaktır önemli olan.





Ahlaki Eylemde Bulunurken Özgür Müyüz?

➤ **Determinizm (Nedensellik - Belirlenimcilik):**

İnsan, ahlaki eylemde bulunurken, her zaman bir takım etkenlere göre davrandığı için özgür değildir.

➤ **Fatalizm (Kadercilik):** Her şey bizim dışımızda üstün bir güç tarafından belirlendiği için ahlaki anlamda bir özgürlükten söz edemeyiz.

➤ **İndeterminizm (Belirlenimsizcilik):** insan, herhangi bir ahlaki eylemde bulunurken, onu belirleyen ve sınırlayan bir etken olmadığı için insanın irade özgürlüğü sınırsızdır.

➤ **Liberteryanizm (Özgürlükçülük):** insan eylemlerini belirleyen kurallar olmadığı için insan, ahlaki anlamda özgürdür.

➤ **Otodeterminizm (Pozitif özgürlük):** insan, ahlaki eylemde bulunurken, onun davranışlarını belirleyen bazı faktörler olsa dahi özgürlük, kişisel olarak elde edilebilir. Bu durum kişinin ahlaki anlamda **otonom (özerk)** bir konuma sahip olduğunu gösterir.



Ahlaki Eylemin Amacı Nedir?

1. Mutluluk: Platon, Aristo
2. Fayda: Bentham, Mill
3. Haz: Aristippos, Epikuros
4. Ödev: Kant

- ▶ Aristoteles; erdemlilik ve mutluluk,
- ▶ Demokritos; ölçülülük ve mutluluk,
- ▶ Epiküros; haz ve mutluluk,
- ▶ Aquino'lu Thomas; devletin ve Tanrı'nın yasalarına uymak,
- ▶ Bentham; fayda,
- ▶ Kant; ödev

YGS-2012

- ▶ Neden iyilik yapmalıyım? Mutlu veya huzurlu olmak için mi yoksa insanları mutlu etmek için mi? Birisi bana iyilik yaparsa mutlu olurum, ben de onları mutlu etmeliyim diye mi düşünüyorum? “İyilik yap, iyilik bul.” demişler. Asıl neden bu mu? Ailem ve tüm tanıdıklarım başkalarına iyilik yapmam gerektiğini söylüyor yoksa iyilik yapmak toplumsal hayatın vazgeçilmezi mi?
- ▶ **Bu parçada ahlak felsefesinin hangi temel sorusu üzerinde durulmaktadır?**
- ▶ A) Niçin erdemli olmak gerekir?
- ▶ B) Ahlaki eylemin amacı nedir?
- ▶ C) Evrensel ahlaktan söz edilebilir mi?
- ▶ D) Ahlaki eylemde bulunurken özgür müyüz?
- ▶ E) Ahlakla sorumluluk ilişkili midir?

YGS-2012

- ▶ Neden iyilik yapmalıyım? Mutlu veya huzurlu olmak için mi yoksa insanları mutlu etmek için mi? Birisi bana iyilik yaparsa mutlu olurum, ben de onları mutlu etmeliyim diye mi düşünüyorum? “İyilik yap, iyilik bul.” demişler. Asıl neden bu mu? Ailem ve tüm tanıdıklarım başkalarına iyilik yapmam gerektiğini söylüyor yoksa iyilik yapmak toplumsal hayatın vazgeçilmezi mi?
- ▶ **Bu parçada ahlak felsefesinin hangi temel sorusu üzerinde durulmaktadır?**
- ▶ A) Niçin erdemli olmak gerekir?
- ▶ **B) Ahlaki eylemin amacı nedir?**
- ▶ C) Evrensel ahlaktan söz edilebilir mi?
- ▶ D) Ahlaki eylemde bulunurken özgür müyüz?
- ▶ E) Ahlakla sorumluluk ilişkili midir?

- ▶ Paris'te genç bir adam her gün aynı fırından bayat ekmek alır. Bayat ekmek taze ekmeğin yarı fiyatına satılmaktadır. Fırıncı, müşterisinin hoşuna gideceğini düşündüğünden bir gün ekmeği, içine tereyağı sürerek verir. Ertesi gün genç adam öfkeyle fırına gelir. "Niçin böyle bir şey yaptın? Günlerce uğraştığım proje yağlı ekmek yüzünden mahvoldu. Ben bayat ekmeği çizimin hatalı yerlerini silmekte kullanıyordum." der.
- ▶ Bu parça "ahlaki eylem"le ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini destekler niteliktedir?
- ▶ A) İyiliği ve kötülüğü belirleyen, eylemdir.
- ▶ B) Erdemli olmak ahlaki karara bağlıdır.
- ▶ C) Ahlaki karar ahlaki eylemden önce gelir.
- ▶ D) Doğru davranmak, erdemli olmak anlamına gelmez.
- ▶ E) Niyetin iyi olması eylemin iyi olmasını sağlamaz.

- ▶ Paris'te genç bir adam her gün aynı fırından bayat ekmek alır. Bayat ekmek taze ekmeğin yarı fiyatına satılmaktadır. Fırıncı, müşterisinin hoşuna gideceğini düşündüğünden bir gün ekmeği, içine tereyağı sürerek verir. Ertesi gün genç adam öfkeyle fırına gelir. "Niçin böyle bir şey yaptın? Günlerce uğraştığım proje yağlı ekmek yüzünden mahvoldu. Ben bayat ekmeği çizimin hatalı yerlerini silmekte kullanıyordum." der.
- ▶ Bu parça "ahlaki eylem"le ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini destekler niteliktedir?
- ▶ A) İyiliği ve kötülüğü belirleyen, eylemdir.
- ▶ B) Erdemli olmak ahlaki karara bağlıdır.
- ▶ C) Ahlaki karar ahlaki eylemden önce gelir.
- ▶ D) Doğru davranmak, erdemli olmak anlamına gelmez.
- ▶ E) Niyetin iyi olması eylemin iyi olmasını sağlamaz.

Ahlaki Yargıların Nitelikleri

- Ahlak yargıları var olanı değil, olması ve yapılması gerekeni dile getiren yargılardır. (normatif)
- Ahlak yargıları, herkes için geçerli, mutlak yargılar değildir. (rölatif, izafi, görece)
- Ahlak yargıları, toplumdun topluma ve zamanla değişir.
- Bu özellikleri nedeniyle ahlaki yargılar bilimin, estetiğin, mantığın ve dinin yargılarından farklıdır.

Örneğin,

Sanat yargıları: güzel-çirkin

Dinsel yargılar: helal-haram

Mantık önermeleri: doğru-yanlış

Ahlaki yargılar "iyi" ve "kötü" yargılarıyla değerlendirilir.

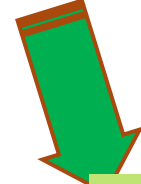
Kişi vicdanı karşısında evrensel ahlak yasası var mıdır?

- ▶ **Konfüçyüs:** "Sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma."
- ▶ **I Kant :** "Aynı zamanda genel bir yasa olmasını isteyebileceğin bir maksime (kurala) göre hareket et."
- ▶ **R W Emerson:** "Evrensel şekilde davranış ve eylemlerde bulunan birisi ahlaklıdır."
- ▶ **J.P. Sartre :** "İnsan ne isterse o olur."

Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Kabul Edenler



1) Yasayı Subjektif Temelde Açıklayanlar

2) Yasayı Objektif Temelde Açıklayanlar

- **HEDONİZM**
Aristippos, Epiküros
- **EGOİZM** (Bencilci Ahlak) Hobbes
- **ANARŞİZM**
Proudhon,
Stirrner, Bakunin
- **NIETZSCHE**
- **J. P. SARTRE**

- **UTILİTARİZM**
(faydacı ahlak)
J. Bentham,
J. S. Mill
- **ENTÜİSYONİZM**
(sezgici ahlak)
H. Bergson

- Sokrates
- Platon
- Farabi
- B. Spinoza
- I.Kant

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

- ▶ **1. HEDONİZM: (hazcılık)**
- ▶ **Aristippos (MÖ 435-355)**
- ▶ **Hazlar anlık ve bedenindir.**
(Örnek:susadığımızda su içmek)
- ▶ **iyi : haz veren her şey**
- ▶ **kötü: acı veren her şey**
- ▶ **Haz, insanın yaşadığı bir anlık zevktir.**
- ▶ **İnsan, sadece kendi yaşadığı ve tattığı hazları bilebilir. Başkasının duyduğu hazzı bilemez.**
- ▶ **Geçmişteki ve gelecekteki hazları da bilemez. Çünkü geçmişin duyumları artık yoktur, geleceğin duyumlarına da henüz sahip değildir.**

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

1.HEDONİZM: (hazcılık)

► Epikuros (MÖ 341-270)

► Hazlar kalıcı ve ruhundur (Ör: Ataraxia, meslek kazanma, evlenme)

► iyi : haz veren her şey

► kötü: acı veren her şey

► Hazları **manevi ve maddi** hazlar diye ikiye ayırır. Manevi hazlar, maddi hazlardan daha değerlidir.

► **Örneğin**, doğru düşünebilmenin vereceği haz, diğer hazlardan çok daha yoğundur.

► Manevi acılar da beden acılarından daha yoğun yaşanır.

► Çünkü insan bedeni, şu anki acı ya da hazza duyarlıdır. Oysa insan ruhu, şu anki haz ya da acılar yanında geçmişteki haz ve acıları da duyar.

► Bu nedenle ölçülü bir yaşam sürmek, acı verecek davranışlardan sakınmak gerekir.

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

3. BENCİLLİK (egoizm)

- ▶ T.Hobbes, (1588 1679)
- ▶ insan doğuştan bencildir.
- ▶ insanda egemen olan, kendini koruma güdüsüdür.
- ▶ Herkes kendi çıkarı için çalıştığından başkalarına zarar verir.
- ▶ Ahlak kuralları, çatışma durumunu önlemek için bir araçtır. Bu nedenle çeşitli durumlarda farklı ahlak yasaları geçerli olabilir ve her yerde, her zaman
- ▶ geçerli bir ahlak yasası olamaz.

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

4. ANARŞİZM

- ▶ “Faydalı olan her şey iyidir.” düşüncesinin en uç noktası.
- ▶ Anarşizm, **mutluluğun her çeşit baskının yokluğu** olduğunu savunan görüştür. En önemli temsilcisi
- ▶ **Proudhon** (1809-1865) Ona göre insan için “iyi”nin de “kötü”nün de hiçbir anlamı yoktur.
- ▶ Ahlak kuralları, gereksiz yere insanı mahkûm eden, oyalayan, anlamsız hayallerden ibarettir.
- ▶ **Stiner**: İnsan, kendi üstünde, kendisinden başka bir otorite, gerçekliği tanımamalıdır.
- ▶ Tüm baskıcı kurumlar, özellikle din, devlet, hukuk, ahlak ortadan kaldırılmalıdır. Ancak o zaman insanlar, birbirlerini sever ve özgürce iş birliği yaparlar.

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

5. NIETZSCHE (1844-1900)

- ▶ **İMMORALİSTTİR,**
- ▶ **1.Üst insan (übermensch)**
- ▶ **2.Sürü insanı**
- ▶ **İyi, erden:üstün ve güçlü olmak .“güç” en yüce erdem**
- ▶ **Kötü:** güçsüzlük, acizlik en önemli “kusur”dur.
- ▶ Nietzsche anlayışında da evrensel ahlak yasası yoktur.
- ▶ İnsan eyleminin amacı, **başarılı olmak**
- ▶ İnsan kuvvetinin asıl özelliği, **“yenilik, kendine bir şey katma ve yaratıcılıktır.”**

A) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Reddedenler

6. Sartre (1905-1980)

Varoluşçu (egzistansiyalist):

► İnsan-varlık

► öz



► Sadece insanda, varoluş özden önce gelir.

► İnsan, kendi özünü kendisi belirlemek durumundadır. İnsan, kendisini “özgür atılımlar” yoluyla belirler.

► kendisi dışında “iyi” veya “kötü” hiçbir değer yoktur.

► “İnsan her konuda özgürlüğe mahkûmdur.” Sartre, bu düşünceleriyle bir “özgürlük felsefesi” yaratma çabasına girerek evrensel bir ahlak yasasının varlığını kabul etmemiştir.

*İnsan “Her ne ise o değildir.”
ve” Ne değilse o dur.”*

Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Kabul Edenler

1) Yasayı Subjektif Temelde Açıklayanlar

- Evrensel ahlak yasası vardır.
- Ve insanın iç dünyasından kaynaklanır.
- Bu yasaya uyulması iyidir.

Utilitarizm (faydacı ahlak) J. Bentham, J. S. Mill

Entüisyonizm (sezgici ahlak) H. Bergson

2) Yasayı Objektif Temelde Açıklayanlar

- Evrensel ahlak yasası vardır.
- Kaynağı insanın dışındadır
- Yasaya uyulması gerekir.

Sokrates, Platon, Farabi, B. Spinoza, I.Kant

Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Kabul Edenler

1) Yasayı Subjektif Temelde Açıklayanlar

UTILİTARİZM (faydacı ahlak)

J. Bentham

“İnsan her türlü ahlaki eyleminde, olabildiğince çok sayıda insanın mutluluğunu” amaçlamalıdır.

- Canlı doğası gereği haz ister.
- Öbür dünyada haz
- Haz-acı

“Toplum için yararlı olan, ahlakın belirleyicisi dir.”

Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Kabul Edenler

1) Yasayı Subjektif Temelde Açıklayanlar

➤ UTİLİTARİZM (faydacı ahlak)

J.S. Mill

"En çok yarar sağlayan en yüksek iyidir."

- Evrensel ahlak yasası "sadece tek insan
- için değil, herkes için yararlı ve iyi olanın gerçekleştirilmesi"dir.
- Bu yasaya uyduğu zaman, bütün insanların iyi ve mutlu olması sağlanmış olacaktır.

YGS-2013

- ▶ Bentham tarafından formüle edilmiş olduğu şekilde faydacılık ilkesinin söylediği şudur: En fazla sayıda insana en büyük (maksimum) ölçüde mutluluk sağlayan bir eylem, doğru eylemdir.
- ▶ **Bu parçaya göre, faydacılık aşağıdakilerden hangisini doğru bulur?**
 - A. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.
 - B. Her şey karşılıklıdır.
 - C. Her ülke kendi çıkarlarından sorumludur.
 - D. Yurtta barış, dünyada barış.
 - E. Her koyun kendi bacağından asılır.



YGS-2013

- ▶ Bentham tarafından formüle edilmiş olduğu şekilde faydacılık ilkesinin söylediği şudur: En fazla sayıda insana en büyük (maksimum) ölçüde mutluluk sağlayan bir eylem, doğru eylemdir.
- ▶ Bu parçaya göre, faydacılık aşağıdakilerden hangisini doğru bulur?
 - A. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.
 - B. Her şey karşılıklıdır.
 - C. Her ülke kendi çıkarlarından sorumludur.
 - D. **Yurtta barış, dünyada barış.**
 - E. Her koyun kendi bacağından asılır.



ÖSS-2000

- Faydacı ahlak anlayışına göre en çok sayıda en büyük ölçüde mutluluk sağlayan eylem ahlaki bakımdan doğru eylemdir. Dolayısıyla bir eylemi doğru veya yanlış olarak değerlendirmek için öncelikle o eylemin ilgili kişilerin tümüne sağladığı hazlara ve getirdiği acılara bakmak gerekir.

Bu parçaya göre faydacı ahlak anlayışı bir eylemin ahlaki bakımdan doğru olup olmadığını değerlendirirken aşağıdakilerden hangisini ölçüt alır?

- A) Eylemin sonuçlarını
- B) Eylemde bulunan kişilerin niteliklerini
- C) Eylemin hangi koşullarda gerçekleştirildiğini
- D) Toplumun eylemde bulunan kişiye karşı tutumunu
- E) Eylemin hangi amaçla yapıldığını

ÖSS-2000

- Faydacı ahlak anlayışına göre en çok sayıda en büyük ölçüde mutluluk sağlayan eylem ahlaki bakımdan doğru eylemdir. Dolayısıyla bir eylemi doğru veya yanlış olarak değerlendirmek için öncelikle o eylemin ilgili kişilerin tümüne sağladığı hazlara ve getirdiği acılara bakmak gerekir.

Bu parçaya göre faydacı ahlak anlayışı bir eylemin ahlaki bakımdan doğru olup olmadığını değerlendirirken aşağıdakilerden hangisini ölçüt alır?

A) Eylemin sonuçlarını

B) Eylemde bulunan kişilerin niteliklerini

C) Eylemin hangi koşullarda gerçekleştirildiğini

D) Toplumun eylemde bulunan kişiye karşı tutumunu

E) Eylemin hangi amaçla yapıldığını

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Kabul Edenler

1) Yasayı Subjektif Temelde Açıklayanlar

ENTÜİSYONİZM (sezgici ahlak)

H. Bergson

► insan hayatının temeli

"**hayat atılımı**"dır.

► Hayat atılımı (**elan vital**), bütün canlılardaki iç güç kaynağıdır.

► Her canlıya sürekli olarak sıçramalı hareket veren hayat atılımı Tanrı'dır.

► Hayat atılımını, alet yapmaya yarayan **zekâ** kavrayamaz.

► Onu kavrayacak özel yeti ise **sezgi**dir.

► Bergson, evrensel ahlak yasasını, "*Kendi sezgine uy ki hem kendin hem de başkası için iyi olanı yapmış olarsın.*" şeklinde dile getirmiştir.

► Bu yasaya uygun ahlaki eylemde bulunan insanların yaptıkları **iyi**, uymayanların yaptıkları ise **kötü**dür.

Yerde para bulan biri için iyi-kötü:

► İhtiyacı olduğu için kendine ayırması

► Başka bir fakire vermesi

► Vakıf, yurt ... vermesi

► Sahibine vermesi

► Emniyete vermesi

? Böyle davranmanın belirleyici yetisi

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını Kabul Edenler

2) Yasayı Objektif Temelde Açıklayanlar

- ▶ **Platon'a göre en yüksek iyi, mutluluktur.** Mutluluğun gerçekleşmesi için ahlaki eylemlerin son amacı olan en yüksek iyinin kişide ve topluluk yaşamında (devlette) gerçekleşmesi gereklidir. Mutluluk herkesin istediği bir şeydir.
- ▶ Platon'un düşüncesinde, **iyi ideasına uygun olan eylem iyidir. Uygun olmayan ise kötüdür.**

- ✓ *Maddenin hazlarından ruhu kurtarmak*
- ✓ *Sofistlerin Durum Ahlakına Karşı*

ERDEMLER:
bilgelik,
adalet,
cesaret,
ölçülülük

Platon

- ▶ İyilik, varlığını idealar dünyasındaki iyi ideasından alır.
- ▶ Bu evrende (duyular evreni) iyilik ve mutluluk olduğu gibi kötülükler de vardır. Çünkü iyiliğe karşı kötülüğün olması gereklidir. Kötülük, yeryüzünde egemenliğini sürdürür. Yeryüzü yaşamında kötülüklerden kurtulunamaz.
- ▶ Bundan dolayı bu dünyadan kaçıp erdem ve bilgi ile kendisine yaklaşılabilecek idealar dünyasına gitmek gerekir. İnsan, idealar dünyasına yönelerek iyi ideasının bilgisine ulaşabilir. Bunu gerçekleştiren insan, iyi olanı gerçekleştirmiş olur. "İyi ideası"nın bilgisine sahip olmak, ahlak yasasını bilmek demektir. Bu yasa, insana neyi yapacağını neyi yapmayacağını açıklar.

Platon'a göre "iyi", "ideaların ideasıdır" ve erdemlerden oluşan idealar merdivenin tepesinde bulunur. Platon'da iyi ideası, iyi olan her şeyin iyi olmasını sağlayandır. Akıllı olmak, bilgili olmak, erdemli olmak iyidir. Ama bunların hiçbiri tek başına yeterli değildir. İyi, bütün bunları içine alan bir yaşam biçimidir.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Akıllı, bilgili, erdemli bir hayat sürmek bizim yararımızdır.
- B) İyi, varlığı belirleyen ana ilkedir.
- C) İyi ve kötü, görelî kavramlar olduğu için bunların ötesinde bir yaşam sürdürmek gerekir.
- D) İyi, "erdemli" yani "iyi" bir yaşam sürmeyi olanaklı kılandır.
- E) İyi, her insanın gerçekleştirmesi gereken bir idealdir.

Platon'a göre "iyi", "ideaların ideasıdır" ve erdemlerden oluşan idealar merdivenin tepesinde bulunur. Platon'da iyi ideası, iyi olan her şeyin iyi olmasını sağlayandır. Akıllı olmak, bilgili olmak, erdemli olmak iyidir. Ama bunların hiçbiri tek başına yeterli değildir. İyi, bütün bunları içine alan bir yaşam biçimidir.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Akıllı, bilgili, erdemli bir hayat sürmek bizim yararımızdır.

B) İyi, varlığı belirleyen ana ilkedir.

C) İyi ve kötü, görelî kavramlar olduğu için bunların ötesinde bir yaşam sürdürmek gerekir.

D) İyi, "erdemli" yani "iyi" bir yaşam sürmeyi olanaklı kılandır.

E) İyi, her insanın gerçekleştirmesi gereken bir ideadır.

Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

B) Evrensel Ahlak Yasası'nın Varlığını
Kabul Edenler

2) Yasayı Objektif Temelde Açıklayanlar

"Mantık bilgi yasalarını ortaya koyabiliyorsa, ahlak da insanın izlemesi gereken yolun ana kurallarını ortaya koyabilir."

- ▶ Farabi
- ▶ İyinin bilgisine "etkin akıl"a varılarak ulaşılır.
- ▶ Evren, Tanrı'nın taşması sonucu meydana gelmiştir. Dünya, tanrısal taşmanın en son aşaması olan "etkin akıl"dan çıkmıştır.
- ▶ Evrenin yasaları temelde Tanrı'nın özünün yasalarıdır. Peygamber ve filozof, bu yasaları bu yasalar içinde ahlak ve siyaset yasaları da bulunur. Yasaların bilgisine uygun davranmak iyiyi oluşturur ve insanı mutlu eder. Yasaya uygun hareket etmek "iyi", yasaya uymamak ise "kötü"dür.
- ▶ İnsan, aklına dolayısıyla ahlak yasasına uygun hareket ettiği sürece hem kendisi hem de başkaları için iyi olanı yapmış olur. etkin akıl"la ilişkiye girerek bilebilir.

2) Yasayı Objektif Temelde Açıklayanlar

- ▶ **Spinoza (1632-1677)**, Evrensel ahlak yasasını, insanın bilincine vardığı, bilgisine ulaştığı Tanrı kavramıyla temellendirerek açıklar.
- ▶ **Spinoza'ya göre tek töz vardır, o da Tanrı'dır.** Bu tek tözün düşünce ve yer kaplama diye iki temel niteliği bulunur. Tüm varlıklar, Tanrı'dan zorunlulukla doğmuşlardır. Tek töz, iki temel niteliği çerçevesinde çeşitli görünümler almış ve farklı varlıklar meydana gelmiştir. İnsan da bu varlıklardan biridir.
- ▶ **S.'da Tanrı "Cosmos" adını alır. Tanrı ile evren bir ve aynı şeydir.**
- ▶ Bu nedenle evrende tüm nesnelere bağlantı içindedir ve rastlantıya yer yoktur.
- ▶ İnsanın tüm eylemleri de daha önceki nedenlerle belirlenmiştir. Bu nedenle insan iradesi özgür değildir. Gerçek **özgürlük, insanın kendi doğasının zorunluluğunu bilerek buna ayak uydurmasıdır.**
- ▶ Evrensel ahlak yasası, insanın doğa düzeninin bir parçası olduğunu kavraması ve bu bilgiye uygun davranmasıdır.

Evrensel Ahlak Yasası Var mıdır?

1) Yasayı Objektif Temelde Açıklayanlar

Kant'a göre

- ▶ **TEORİK AKIL (DUYUMLAR)**, sadece bilgiyle, bilimle ilgili olan, bilimsel bilgiyi kuran akıldır.
- ▶ **PRATİK AKIL (VICDAN)** ise dinsel duygu ve sezgilerin kaynağı olup ahlaki eylemle ilgili bilgiyi sağlayan akıldır.
- ▶ İnsan, ahlaki eylemlerinde **"İYİ NİYET"**li olmalıdır.
- ▶ İyi niyet, ahlaki davranışlarda **KATEGORİK kayıtsız şartsız** uyulması zorunlu olan bir ilkedir.
- ▶ **HİPOTETİK (koşullu) buyruk**
- ▶ **ÖDEV**
- ▶ **ÇIKAR**

► Kant

► Pratik akıl, kendi dışında işleyen teorik akla muhtaç değildir. Pratik akıl hem evrensel ahlak yasasını belirler hem de insanı ona uymaya zorlar. Pratik akıl, evrensel ahlak yasasını bir buyruk, bir emir şeklinde ortaya koyar. Çünkü bu yasa kayıtsız şartsız bir yasadır.

► Kant, bu düşüncesini şu ahlak ilkesi ile açıklamıştır: "Öyle hareket etmelisin ki senin hareketlerin, aynı zamanda başka insanların hareketleri için ilke veya yasa olsun!"

► Özgür iradenin bu yasayla birleşmiş olması, bir anlamda gerçek özgürlüktür. Böyle bir özgürlük, insanın kişisel değerini ortaya koyar. Kant'a göre iradenin yasayla belirlenmiş bir iş birliği olmazsa özgürlük kötülüğe dönüşür.

► Kant, bu dünyada doğa ve ahlak yasaları diye iki çeşit yasa olduğunu söyler. Doğa yasaları zorunludur. Ahlak yasaları ise gereklidir.

► Ahlak yasaları, iradesi olan özgür insana seslenir. Deneyimlerle elde edilmez. Apriori (deney öncesi) olarak insan aklı tarafından konur ve uyulur. Yasa apriori olduğundan onun nesnel bir temeli vardır.

► Ahlak kuralları, hukuk kuralları gibi yazılı değildir. Kurallara uyup uymamak daha çok kişinin vicdaniyla ilgilidir. Bunlar, toplumdan topluma değişir. Birey, bunları toplumda hazır olarak bulur, öğrenir, benimser ve kendi ilkeleri hâline getirir. Ancak ahlaklılık; bir topluma özgü olmayan, tüm toplumlarda kabul edilmiş evrensel değerlere dayanır. Adalet, cesaret, cömertlik, başkalarının haklarına saygı göstermek, dürüstlük gibi değerler tüm zamanlarda, tüm toplumlarca kabul edilen değerlerdir. Her zaman ve her koşulda geçerlidir.

► Ahlaki eylemler değişebilir ancak evrensel ahlaki değerler değişmez.

YGS-2012

- ▶ Birçok toplumda geçerli olan "Çalmayacaksın!" yaptırımı ile karşı karşıya olan bir birey, aşağıdakilerden hangisini yaptığında Kant'ın ödev ahlakına uygun eylemde bulunmuş olur?
- ▶ A) Onu koşulsuz bir buyruk olarak aldığı anda
- ▶ B) Toplumun yararına olacak biçimde davrandığında
- ▶ C) Doğruluğundan emin olduktan sonra benimsediğinde
- ▶ D) İçinden gelen sese kulak verdiği anda
- ▶ E) Mutlu olabilecek biçimde davrandığında

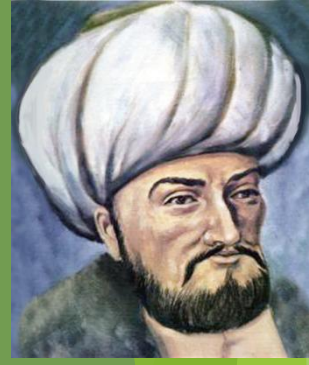
YGS-2012

- ▶ Birçok toplumda geçerli olan "Çalmayacaksın!" yaptırımı ile karşı karşıya olan bir birey, aşağıdakilerden hangisini yaptığında Kant'ın ödev ahlakına uygun eylemde bulunmuş olur?
- ▶ A) Onu koşulsuz bir buyruk olarak aldığı anda
- ▶ B) Toplumun yararına olacak biçimde davrandığında
- ▶ C) Doğruluğundan emin olduktan sonra benimsediğinde
- ▶ D) İçinden gelen sese kulak verdiği anda
- ▶ E) Mutlu olabilecek biçimde davrandığında

ANADOLU BİLGELERİNDE AHLAKİ TAVIR

Ahmet Yesevi (1093-1156)

*“Başım toprak,
Cismim toprak,
özüm toprak.”*



- TANRI-AŞK
- İNSAN-KAINAT
- EŞYA-SEVGİ
- Bilgiyi önemser ve her kötülüğün kaynağının bilgisizlik olduğunu savunur.
- Allah'ın varlık ve birliğine inanmak gelir.
- İnsan, Kur'an'a uymalı, kendisini eğitmeli, tanımalı ve sorgulamalıdır.
- Yeseviliğe göre cömertlik, doğru bilgi sahibi olmak, tutkularını yenmek, kanaatkâr olmak temel ilkedir. Kardeşlik, dostluk ve hoşgörü bu sistemin temelini oluşturur.
- Ahmet Yesevi kardeşliğe, sevgi ve hoşgörüye dayalı düşünür.
- Onun kendini tanıma ilkesi; kültürünü ,dilini, tarihini ve dinini tanımayı içerir.
- Yesevi, bu düşünceleriyle Mevlâna, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli ve Hacı Bayram Veli'yi etkilemiştir.

ANADOLU BİLGELERİNDE AHLAK

Mevlâna (1207-1273)

*“Ya olduğun gibi görün
ya da görüldüğün gibi ol.”*

- ▶ Mevlâna’ya göre evrende bütün yaratılmışlar içerisinde öyle bir yaratılmış vardır ki yalnızca o, varlığın özünü, mutlak güzellik ve iyiliğini sezebilir. Bu, insandır. Tanrı, insanı kendi mutlak gücünü ve büyüklüğünü bilecek ve sevecek şekilde yaratmıştır. İnsan, varlıkların en yücesidir. Tanrı, insanı bu denli yüce yaratırken ona sorumluluk ve görevler de yüklemiştir. İnsanın görevi, Tanrı’nın kudret ve güzelliğini en temiz ve yüce bir şekilde bilmektir.
- ▶ Mevlâna’nın ahlak anlayışı, Tanrı ile insan arasındaki bu ilişkiye dayanır. Ona göre insanın asıl varlığı, Tanrı ile olan bağlantısı sonucu ortaya çıkar. İnsan, yeryüzündeki gelip geçici zevklerden arınıp asıl özüne, benliğine yaklaştıkça Tanrı’ya da yaklaşmış olur. Böylece Tanrı’yı sevme ve bilme seviyesine yükselir.
- ▶ Mevlâna’ya göre insan için benliğini yenmenin ve Tanrı katına ulaşmanın tek yolu “aşk”tır. Bu nedenle toplumdaki kaçmaya, yaşamdan vazgeçmeye, insanlardan uzaklaşmaya hiç gerek yoktur. İnsan, yaşadığı sürece her şeyi Tanrı adına sever, öğrenir ve korur. Evrende hâkim olan düzen ve yasa, Tanrı’nın kudretini gösterir. Bu düzen içinde kim olursa olsun, hangi dinden, hangi soydan gelirse gelsin her insana sevgi, hoşgörü ve dostlukla yaklaşılmalıdır. Onun düşüncesinde ahlaki davranışlar, “Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol.” ilkesiyle formüle edilmiştir.

EVRENİN VARLIK NEDENİ NEDİR, YANI NEDEN VE NASILOLUYOR DA BU EVREN VARDIR?

İNSANIN BU EVRENDEKİ YERİ VE DEĞERİ NEDİR?

ANADOLU BİLGELERİNDE AHLAK

Yunus Emre (1240-1327)

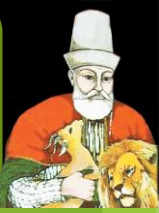
“İlim ilim bilmektir.
İlim kendini bilmektir.
Sen kendini bilmezsin
ya nice okumaktır.”



- Düşüncesinin temeli “**sevgi**”ye dayanır.
- Ona göre “sevgi” **insanın** ölümsüzlüğünü sağlar.
- İnsanlar, bu dünyaya çekilmek için değil, birbirlerini hoş görerek Tanrı’yı sevmek için gelmişlerdir. Eğer insan, bir anlık bile yokluk duygusuna kapılsa bu duygudan Tanrı’yı tanımak ve sevmekle hemen kurtulur. Ona göre gerçekten var olan Tanrı’dır. **Tanrı** her şeye gücü yeten, mutlak iyi, mutlak güzel olan ezeli ve ebedi varlıktır. Bu nedenle bu dünya onun sevgisini, iyiliğini ve gücünü yansıtır. Gerçek **bilgi**, Tanrı’yı bilmektir. Tanrı’yı bilmenin tek yolu sevgidir.
- Yunus Emre’ye göre insan, **ruh ve bedenden** meydana gelir. Ruh, insanı Tanrı’ya bağlar. Ruhun özü “gönül”dür. Gönül “Tanrı’nın evi”dir. İnsanları insan yapan, bir bedene değil, bir “gönül”e sahip olmalarıdır. **İnsanları insan yapan şey, birbirlerini sevmeleri, bu yolla da Tanrı’yı sevmeleridir.**
- **Toplum kuralları** bakımından aralarında ayrıcalıklar bulunan insanlar, Tanrı’yı arayış bakımından özde birleşmiş ve yalınlaşmış sayılırlar. İnsanlar, maddi ve manevi her yönden, bu yolla birbirlerine yardım etmek gereğini de anlarlar. Yunus Emre’ye göre en yüce ve gerçek değer “**iyilik**” yapmaktır. İyilik yapan insan, cennetin yolunu tutmuş demektir. Yaptığı her türlü iyilik, insanın ardından daima hatırlanır.
- **Ahlak anlayışında** da temele “**Tanrı sevgisi**”ni almıştır. Onun için Tanrı’yı aramak, tanımak ve sevmek, insan için en yüce ve vazgeçilmez erdemdir. Yunus Emre’de ahlak yasası, Tanrı sevgisiyle temellenir. Ahlak ve iyinin ölçütü Tanrı sevgisidir.

ANADOLU BİLGELERİNDE AHLAK

“Sevgi, çalışkanlık ve dürüstlük ahlakın en yüksek basamaklarıdır.”



- ▶ Hacı Bektaş Veli
- ▶ Var olan her şeyin Tanrı'dan çıktığını söyler. Onda da **evrensel ahlak yasası Tanrı sevgisiyle temellenir.**
- ▶ Ahlakın temeli insanların eşitliğine, birbirlerini sevmelerine, yardımlaşmalarına, çalışkanlığa ve dürüstlüğe dayanır.
- ▶ İnsan, **sevgi ve büyük bir aşkla** Tanrı'ya ulaşmak için üç aşamalı bir yol izlemelidir.
- ▶ İlk aşamada (**vahdetişuhud**), çevresinde gördüğü her şeyi Tanrı'yla açıklamalıdır.
- ▶ İkinci aşamada (**vahdetikusud**), çevresinde gördüğü değişik varlıkların aynı özden olduğunu düşünmelidir.
- ▶ Üçüncü aşamada (**vahdetivücut**), tüm varlıkların Tanrı'da birleşip kaynaştığını kavramalıdır. Böylece insan "varlığın birliği" aşamasına ulaşır.
- ▶ Bu aşamaya ulaşan "**kâmil insan**"dır.
- ▶ Yaratan ile yaratılanın birliği "**Aynül Cem**" adını alır.

ANADOLU BİLGELERİNDE AHLAK

- Mevlâna, Yunus Emre ve Hacı Bektaş Veli gibi insanların yaşam felsefelerini **tasavvuf** oluşturur. Dünyadan uzaklaşma, varlıktan sıyrılıp "birlik"te yok olma, "birlik"te birleşme (**Vahdetivücut**) gibi düşüncelerin yanında, dış görünüşlerin ötesinde ve arkasındaki gerçek varlığa ulaşmak için toplumsal yaşamda belirli aşamalardan geçip olgunlaşmak gerekir.
- Gerçek varlığa (Tanrı'ya) ulaştıktan sonra dünyadan soyutlanmadan yeniden dış varlığa dönmek, toplum yaşamına katılmak, insanların arasında olmak düşüncesi, tasavvufta insanın yaşam biçimini belirler.
- Tasavvuf düşüncesinde bireysel bir iç yaşantıyla başlayan **ahlak** anlayışı birbirini seven ve hoşgören insanlardan oluşan bir toplum anlayışına dönüşür.
- Böylece ahlak yasasının ilkesi "Yaratılanı hoşgör, yaratandan ötürü." mehmetcengiz biçiminde ifade edilir.

YGS-2011

Nasrettin Hoca bir gün oğluyla birlikte Őehre gitmek üzere yola çıkar. Őehre birçok köyün içinden geçilerek gidilmektedir. Hoca eŐeđin üzerinde, oğlu da yürüyerek onu takip eder. İlk köyden geçerken köylüler “Koskoca adam eŐeđe binmiŐ, küçücük çocuğu yürütmeye utanmıyor!” diye kınarlar. Sonraki köyden geçerken Hoca yürür, oğlu da eŐeđin üzerindedir. Oradaki köylüler de “Görüyor musun saygısız çocuğu, koca adamı yürütüyor.” derler. Üçüncü köyde Hoca ve çocuk eŐeđe birlikte biner, bu kez de eŐeđe acımıyorlar diye suçlanırlar. Dördüncü köyde çocuk da Hoca da yürür, kınanmaktan nasiplerini alırlar. BeŐinci köyde Hoca ve oğlu eŐeđi birlikte taşımalarına karşı kınanma durumu değişmez.

Bu parça ahlak felsefesinin temel problemlerinden hangisinin soruŐturulmasında örnek verilebilir?

- A. Ahlakta her zaman iyi niyet yeterli midir?
- B. Tüm davranışlar ahlakla mı ilgilidir?
- C. Bireylerin vicdanlı olmasının, ahlaki eylemde iŐlevi nedir?
- D. Mutlak iyiye ulaşmak mümkün müdür?
- E. Akılla erdem arasında nasıl bir iliŐki vardır?

D) Mutlak iyiye ulaşmak m¼mk¼n m¼d¼r?

